

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 132

van **LEO PIETERS**

datum: 27 oktober 2021

aan **ZUHAL DEMIR**

VLAAMS MINISTER VAN JUSTITIE EN HANDHAVING, OMGEVING, ENERGIE EN TOERISME

Wolvenpopulatie - Dieetonderzoek

De niet aflatende wolvenaanvallen op de Vlaamse veestapel blijven de bevolking beroeren.

Het ILVO (Instituut voor Landbouw-, Visserij en Voedingsonderzoek) publiceerde in september een zeer interessant 'advies omtrent de wolvenpopulatie in Vlaanderen en de interactie met vee'.

In dit advies staat het volgende te lezen:

"(...) Bovendien blijkt uit onderzoek in o.a. Duitsland dat het percentage vee in het dieet van wolven afnam naarmate zij langer gevestigd waren in het gebied (Wagner et al, 2012).. Een mogelijke verklaring die zij hiervoor geven is dat wolven in een nieuw gebied nog minder goed aangepast zijn om daar te jagen. Totdat zij dat leren, is vee een erg makkelijke prooi. Als zij eenmaal leren jagen en het makkelijker wordt om voor wilde prooidieren te gaan, zal de afweging van kosten voor de wolven anders worden. De kans om een herder/boer, waakhond of een hek met stroom tegen te komen tijdens een aanval op vee weegt dan zwaarder dan de kosten van de jacht op wilde prooidieren. (...)"

Wat onze Vlaamse wolven eten, kan heel makkelijk gedetecteerd worden na onderzoek van hun uitwerpselen. Als deze Duitse studie ook voor onze Vlaamse wolven opgaat, zou het probleem van de vee-aanvallen op termijn moeten verdwijnen, en zouden er na verloop van tijd dus quasi geen veeresten meer in deze uitwerpselen meer mogen teruggevonden worden. Zo niet is er, rekening houdend met deze gezaghebbende studie, een structureel probleem wat betreft de wolvenaanvallen op Vlaams vee.

1. Worden de uitwerpselen van de Vlaamse wolvenroedel systematisch en periodiek onderzocht op hun samenstelling qua vee- en wildresten? Zo niet, is de minister van plan om in het licht van bovenvermelde Duitse studie hiertoe opdracht te geven?
2. Kan de minister voor de periode vanaf de eerste wolvenwaarneming in Vlaanderen tot op heden een tabel ter beschikking stellen met een maandelijks overzicht van de samenstelling van de wolvenuitwerpselen, teneinde de evolutie van het wolvendieet na te gaan?
3. Kan er op basis van de in deelvraag 2 vermelde data al een tendens worden waargenomen in het Limburgse wolvendieet? Daalt de aanwezigheid van veeresten in de wolvenuitwerpselen naarmate de wolven hier langer aanwezig zijn zoals voorspeld in bovenvermelde Duitse studie, is er status quo merkbaar, of stijgt de hoeveelheid veeresten en is er dus volgens deze studie een ernstig probleem?

ANTWOORD

op vraag nr. 132 van 27 oktober 2021

van **LEO PIETERS**

1. Het dieet van de in Vlaanderen gevestigde wolven werd vanaf 2018 onderzocht door het INBO aan de hand van macro- en microscopische analyse van botresten en haren in een steekproef van ingezamelde wolvenuitwerpselen. Na een uitgebreid technisch-methodologisch rapport (bijlage 1) met data tot en met november 2020 werden de resultaten tot en met februari 2021 gepubliceerd in het tijdschrift Lutra (bijlage 2). Met deze publicatie werd het arbeidsintensieve dieetonderzoek voorlopig afgerond. Sindsdien worden wel nog verder wolvenuitwerpselen ingezameld en bewaard om er eventueel later verder onderzoek op te doen, maar momenteel zijn daar geen analyseresultaten van beschikbaar. Systematisch microscopisch onderzoek van wolvenuitwerpselen ter reconstructie van het wolvendieet is binnen de huidige personeelsbezetting op het INBO niet mogelijk. Er zijn alternatieve technieken denkbaar, met name door gebruik te maken van de DNA-resten van prooien in de uitwerpselen (zogenaamd e-DNA of omgevings-DNA), maar die techniek staat nog niet op punt.
2. Zoals hierboven vermeld, werden de resultaten van het dieetonderzoek van 2018 tot en met februari 2021 gepubliceerd. Zowel het rapport als de wetenschappelijke publicatie zijn publiek consulteerbaar via de website van het INBO. Omwille van het arbeidsintensieve en tijdrovende karakter van wetenschappelijke dieetanalyses is een geactualiseerd maandelijks overzicht van de samenstelling van het wolvendieet niet beschikbaar.
3. Vee werd, beschouwd over de gehele studieperiode, in 12,9% van de onderzochte uitwerpselen teruggevonden. Daartegenover staat dat in 90% van de 140 onderzochte uitwerpselen resten van wilde evenhoevigen werden aangetroffen. Ree werd teruggevonden in 69,3% van de gevallen, bij everzwijn ging het om 22,9%. Deze soorten zijn met voorsprong de belangrijkste prooidieren gebleken. Resten van haasachtigen (haas en konijn) werden in 13,6% van de uitwerpselen aangetroffen.

Wat betreft de frequentie waarmee vee in de uitwerpselen werd teruggevonden is het nog te vroeg om over de jaren heen een tendens te zien (er is slechts sinds 2020 sprake van een roedel met opgroeiende jongen). In de dieetanalyse van de Limburgse wolven valt wel seizoenale schommeling op. In de periode van september tot en met november van 2020 steeg het aandeel uitwerpselen met resten van vee tot 47,1%. Er is geen causaal onderzoek mogelijk die de voormelde seizoenale patronen kan verklaren, de hiernavolgende hypothese zou dan ook getest moeten worden. De tijdelijke piek tijdens de herfst van 2020 kan mogelijk worden verklaard door de aanwezigheid, toen voor het eerst, van nagenoeg volgroeide jongen, die in die periode nog niet zelf kunnen jagen, maar net dan een grote voedselbehoefte hebben. De aanwezigheid van veel onbeschermd vee in het territorium bood daarbij een gemakkelijk alternatief voor de ouderdieren die niet enkel zichzelf, maar ook hun grote jongen (het waren er toen vijf) van voedsel moesten voorzien.

In de loop van het najaar gaan wolvenjongen voor het eerst mee op stap met de ouders doorheen het territorium, waarbij ze ook zelf op wilde prooien leren jagen en daalt het aantal aanvallen op vee terug. In de dieetvaststellingen bleek dat in de winter 2020-2021, dit is in maanden december tot en met februari, het percentage vee in de

uitwerpselen opnieuw zakte tot 8,3%. Het aantal gerapporteerde schadegevallen vertoonde daarmee een duidelijk parallel verloop. Dit jaar merken we een gelijkaardig patroon in de gerapporteerde schadegevallen.

Zwervende wolven vallen vaker vee aan dan sedentaire wolven, maar de relatie is nergens in Europa zomaar lineair in de tijd. Ook Wagner et al. (2012) maken geen gewag van een lineaire trend, enkel dat zwervers meer vee aanvallen. Dit is verder in detail besproken in Jansman et al. (2021). Zwervende wolven doorkruisen veel meer gebieden zonder geschikt leefgebied dan sedentaire wolven. Die gebieden zijn niet geschikt omdat er te weinig natuurlijke prooien zijn (Cretois et al. 2021). Tijdens zo'n doortocht zijn ze bij gebrek aan natuurlijke prooien aangewezen op vee. Ten tweede kennen zwervende wolven minder goed de lokale gewoontes van het wild, waardoor ze minder efficiënt kunnen jagen. Dat maakt dat zwervende wolven meer vee prederen. Naarmate een wolf zich vestigt in geschikt leefgebied, wordt er meer gefocust op wild. Echter, veepredatie neemt nergens systematisch af tot nul. De veronderstelling dat er over enkele jaren geen aanvallen op vee meer zouden zijn door de Limburgse roedel en er anders sprake zou zijn van "ongewone" wolven kan niet worden gevolgd. Het gaat immers om wilde dieren. Daarnaast is de lokale situatie voor elke roedel anders. Daarom blijft het essentieel om in te zetten op preventie van aanvallen, door kleinvee te beschermen met wolfwerende maatregelen.

We kunnen afleiden uit de data van Gervasi et al. (2021) dat het predatierisico van kleinvee zoals schapen lineair verband houdt met het aantal beschikbare schapen binnen een wolventerritorium: hoe meer niet beschermde schapen er zijn, hoe meer predatie er gebeurt. Het totale predatierisico per schaap ligt in Europa relatief constant, rond twee tot drie per duizend schapen per jaar.

Tal van studies (opgesomd in Wagner et al., 2012 en Van Der Veken et al., 2021) hebben aangetoond dat consumptie van vee in gebieden met voldoende wilde prooien (zoals in Limburg) afhankelijk is van de hoeveelheid en kwaliteit van de genomen beschermingsmaatregelen. De studie waar hier naar verwezen wordt (Wagner et al, 2012) vermeldt hierover: 'Livestock makes up only a very small part of the diet of wolves in eastern Germany. This fact is based on very efficient livestock protection methods like fencing and livestock guarding dogs, which are financially supported.' Daarom is het belangrijk dat Vlaanderen blijft inzetten op dergelijke preventieve wolfwerende maatregelen.

Referenties en literatuur overzicht

- Cretois B, Linnell JDC, Van Moorter B, Kaczensky P, Nilsen EB, Parada J & Rød JK (2021) Coexistence of large mammals and humans is possible in Europe's anthropogenic landscapes. *iScience* 24. 10.1016/j.isci.2021.103083
- Gervasi V, Linnell JDC, Berce T, Boitani L, Cerne R, Ciucci P, Cretois B, Derron-Hilfiker D, Duchamp C, Gastineau A, Grente O, Huber D, Iliopoulos Y, Karamanlidis AA, Kojola I, Marucco F, Mertzanis Y, Männil P, Norberg H, Pagon N, Pedrotti L, Quenette P-Y, Reljic S, Salvatori V, Talvi T, von Arx M & Gimenez O (2021) Ecological correlates of large carnivore depredation on sheep in Europe. *Global Ecology and Conservation* 30: e01798. <https://doi.org/10.1016/j.gecco.2021.e01798>
- Jansman HAH, Mergeay J, Van der Grift EA, de Groot GA, Lammertsma DR, Van Den Berge K, Ottburg FGWA, Gouwy J, Schuiling T, Van der Veken T & Nowak C. (2021). De wolf terug in Nederland, een factfinding study. Wageningen: Wageningen Environmental Research. 162 p.
- Van Der Veken, T., Van Den Berge, K., Gouwy, J., Berlengee, F., & Schamp, K. (2021). Diet of the first settled wolves (*Canis lupus*) in Flanders, Belgium. *Lutra* (Leiden), 64(1), 45-56.
- Wagner C, Holzapfel M, Kluth G, Reinhardt I & Ansorge H (2012) Wolf (*Canis lupus*) feeding habits during the first eight years of its occurrence in Germany. *Mammalian Biology* 77: 196-203. <https://doi.org/10.1016/j.mambio.2011.12.004>

BIJLAGEN

1. [Uitgebreid technisch-methodologisch rapport](#)
2. [Tijdschrift Lutra](#)